

UDK: 27-248.2-277.2

27-766-277

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: lipanj, 2020.

Mato ZOVKIĆ

Josipa Stadlera 11

BiH - 71000 SARAJEVO

mato.zovkić@bihnet.ba

PETROVO OPRAVDANJE NJEGOVA MISIJSKOG NASTUPA MEĐU POGANIMA U DJ 11,1-18¹

Sažetak

Na razini Lukinih povijesnih naslovnika, Petrovo opravdanje njegove socijalizacije i suglasnosti s obraćenim poganima bilo je poticaj židovskim kršćanima da se otvore za obraćenike poganskog podrijetla. Cz. Lukasz u svojoj disertaciji o Djelima Apostolskim 10,1-11,18 tumači događaj obraćenja Kornelija u Djelima kao Lukin poziv na nove međuljudske odnose u zajednici krštenih Židova i pogana zbog Božjeg spasonosnog zahvata otkrivenog u Isusu Kristu. Neki egzegeti vide u izvješću o Korneliju poticaj prema ekumenskim kontaktima i suradnji. Čitajući Petrovu homiliju u Dj 1,11-18 u svjetlu suvremene missio ad gentes, u njoj bismo trebali tražiti poticaj na misionarsko djelovanje koje je bitno kako bismo bili Kristovi učenici u našem vremenu i mjestu svjedočenja. Ovo djelovanje čini Crkvu apostolskom zajednicom, sakramentom spasenja u Kristu sveopćem Spasitelju. To je trajna zadaća kršćanskih pastira i svih krštenih muškaraca i žena. Autor zaključuje svoja razmišljanja nadahnutom uvodnom molitvom mise za evangelizaciju naroda, oblik B.

Ključne riječi: *Lukini povijesni naslovnici, socijalizacija sa obraćenim poganima, missio ad gentes, obrezanje, obredna čistoća, sakrament spasenja u Kristu sveopćem Spasitelju.*

Uvod

Obraćenje poganina Kornelija i njegovih ukućana u Djelima apostolskim 10,1-11,18, bez podvrgavanja židovskom obrezanju i propisima o prehrani, bilo je ključni događaj u prvoj Crkvi. Petar je poslužio kao sredstvo Božjeg spasenjskog djelovanja time što je prihvatio poziv Kornelija, njemu i njegovim ukućanima navijestio uskrslug Isusa kao Gospodina svih u kojemu Bog nudi oprostjenje i spasenje svima pokajnicima i obraćenicima te zatražio od svojih suradnika da krste tako raspoložene

¹ Ovo je autorov prijevod na hrvatski jezik njegovog doprinosa u knjizi sabranih eseja *Missio ad Gentes u Djelima apostolskim*, koju je uredio Fabrizio Meroni (usp.: Fabrizio MERONI (ur.), *Missio ad Gentes u Djelima apostolskim* (Roma: Urbaniana University Press, 2019.), 168-190.

poganske slušateljše. Nakon što se vratio u Jeruzalem, kršteni Židovi ukorili su ga što je sjedao za stol s poganima ne obazirući se na njihovu moralnu i obrednu nečistoću. Prije nego pristupimo egzegetskom tumačenju njegova opravdanja, trebamo kratko pogledati ulogu Petrovih govora u Djelima apostolskim te Kornelijevo obraćenje kao prekretnicu za evangelizaciju pogana u prvoj Crkvi.

1. Petrovi govori u Djelima apostolskim

U istraživanju književne vrste i manjih oblika u Djelima bibličari opažaju da od 1000 stihova grčkoga teksta njih 250 sačinjavaju govore, što je oko trećine teksta cijele knjige. Postoji deset Pavlovih, osam Petrovih, jedan uskrsloga Krista, po jedan Stjepanov i Jakovljevi itd.² Evo Petrovih govora:

1. O izboru Matije koji je trebao nadomjestiti Judu u Zboru dvanaestorice apostola tokom poslijeuskrsne evangelizacije (1,16-22).

2. Na Duhove u Jeruzalemu židovskim hodočasnici iz Palestine i dijaspore (2,14-36.38-39).

3. U hramskom dvorištu nakon ozdravljenja hromoga u ime uskrsloga Isusa (3,12-26).

4. Pred sinedrijem čiji su vođe odbacili vjeru u čudo učinjeno u Isusovo ime (4,8-12.19-20).

5. Nakon čudesnog izbjavljenja iz zatvora pred sinedrijem gdje je Gamaliel savjetovao vođama da se ne miješaju u Isusov pokret dok ne odumre ili bude potvrđen (5,29-32).

6. Rimskom časniku Korneliju i njegovim ukućanima u Cezareji (10,34-43).

7. Krštenim Židovima u Jeruzalemu u obranu svojega misionarskog nastupa među poganima Cezareje (11,5-17).

8. Na vijećanju apostola i starješina u Jeruzalemu oko god. 49. gdje se raspravljalo o sustolništvu krštenih Židova i krštenih pogana u mješovitim crkvenim zajednicama (15,7-11).

Znanstvenici uviđaju da se Luka poslužio istim frazama, stilom i rječnikom u pripovijedanju događaja i prikazivanju govora u Djelima, jer nije mogao sabirati osobne uspomene govornika ili povijesnih slušatelja za svih 28 govora u Djelima. Međutim, u Pavlovu oproštajnom govoru starješinama Crkve u Efezu, održanom na povratku s trećeg misijskog putovanja

² Usp.: Joseph A. FITZMYER, *The Acts of the Apostles. A New Translation and Commentary* (New York: Yale University Press, 1998.), 103-113. Mario CIFRAK, „Petrovi govori“, u knjizi: Mario CIFRAK (ur.), *I riječ je Božja rasla. Od kerigme do evanđelja* (Zagreb: KS, 2016.), 10-28.

u Miletu (Dj 20.18-35), identificiraju elemente autorova izravnog poznavanja pa je to „jedini govor koji podsjeća na Pavlov osobni stil, iako pojednostavljen radi uporabe u historiografskom djelu“.³ Napisane su brojne monografije i članci u kojima istraživači nastoje razdvojiti Lukinu redakciju ili kreativnu kompoziciju od tradicijske građe o apostolskom propovijedanju Židovima i poganima.⁴ Njemački komentatori Djela apostolskih vole ovakav pristup drugom svesku Lukinu unutar Novoga zavjeta.⁵ Američki katolički komentator Luke i Pavla Joseph A. Fitzmyer (1920.-2016.) podsjeća da su u grčkoj historiografiji govori bili upotrebljavani kao književna podvrsta za dramatične efekte kojima autor osvjetljava svoju svrhu. Na Luku su također mogli utjecati govori na grčkom iz Knjiga o Makabejcima ili iz spisa židovskog povjesničara Josipa Flavija (od 37. do oko 100. god.; pisao grčki).⁶ Fitzmyer skreće pozornost na zajedničko poimanje nazočno u govorima Dj. Njemački bibličar Josef Zmijewski u misionarskim govorima Dj vidi tri temeljna elementa:

1. uvod s aluzijom na konkretnu situaciju;
2. kerigmu ili glavni dio o Kristu s citatima iz SZ kao dokazima;
3. zaključni poziv na pokajanje uz obećanje o spasenju po Kristu.

On rekonstruirao mogući tekst kerigme ili kristološki dio.⁷ Sedam redaka pretpostavljenog teksta kerigme bili bi:

1. Isus Nazarećanin (usp.: 2,22; 4,30; 10,38);
2. bio je ovjerovljen moćnim djelima (usp.: 2,22; 10,38);
3. bezakonici su ga razapeli (2,23; 4,10, usp.: 3,13sl; 5,30; 10,39; 13,28sl);
4. Bog ga je uskrisio od mrtvih (3,15; 4,10; 13,30.36; usp.: 2,24; 3,26; 5,30; 10,40-41; 17,32);
5. ukazao se onima koji su s njime uzišli u Jeruzalem (13,31; usp.: 10,40-41);
6. Bog ga je uzvisio i postavio sebi zdesna (2,33; 5,31; usp.: 3,21);
7. Njega je Bog postavio za suca živih i mrtvih (10,42; usp.: 17,31).

³ J. A. FITZMYER, *The Acts*, 108.

⁴ U spremanju ovoga priloga, osim novijih komentara Dj, mogao sam se poslužiti: Klaus HACKER, „Dibelius und Cornelius. Ein Beispiel formgeschichtlicher Überlieferungskritik“, *Biblische Zeitschrift* 24 (1980.), 234-251.

⁵ Bili su mi dostupni: Gerhard SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte* (Freiburg: Herder, I. Teil 1980.; II. Teil 1982.). Joseph ZMIJEWSKI, *Die Apostelgeschichte* (Regensburg: Verlag Pustet, 1994.).

⁶ Usp.: Dušan GLUMAC, *Josip Flavije: Judejski rat* (Beograd: Bata, 2001.). Luka VUKUŠIĆ (prir.), *Josip Flavije: Pros Apiona – Protiv Apiona. Iosepou bios – Josipov život* (Zagreb: Židovska vjerska zajednica „Bet Israel“, 2011.).

⁷ J. ZMIJEWSKI, *Die Apostelgeschichte*, 125-128.

Ozbiljni proučavatelji slažu se da Luka nije potpuno izmislio govor propovjednika u Djelima apostolskim, nego ih je prvenstveno namijenio svojim povijesnim čitateljima koji su navedeni u dotičnim događajima. U tome smislu Fitzmyer ističe:

„U Djelima govori dopunjavaju nedostatak autorove psihološke analize ili refleksije o značenju navedenih događaja jer ih je Luka umetnuo u svoje izlaganje u ključnim trenucima da protumači razvoj u povijesti prve crkvene zajednice. Tako Stjepanova optužba ondašnjih Židova služi za objašnjenje odbacivanja kršćanskog evanđelja od strane nekih Židova; Pavlov govor jeruzalemskom mnoštvu (Dj 22) tumači kršćansko misijsko djelovanje među poganima; Petrov evangelizacijski govor prigodom Kornelijeve obraćenja razjašnjava da je sam Bog zapovjedio misijsko djelovanje među nežidovima; Pavlov govor na Areopagu otkriva kako se kršćanstvo prilagođuje grčkoj kulturi i idejama.“⁸

Za važnost Petrovih govora u Djelima trebamo kratko promotriti Petrovu ulogu u Isusovu ministeriju i u evangelizaciji Palestine.⁹ Prihvaćajući s većinom egzegeta da je Markovo najstarije kanonsko evanđelje te da je Luka mogao upotrebljavati tu građu kao jedan od svojih izvora, trebamo uočiti da je Luka uz zadržavanje Markovih zgoda s Petrom dodao tri nove zgode. Prva je čudesni ribolov kada Petar priznaje da je grešnik, a Isus najavljuje da će ga učiniti *anthrōpous zōgrōn* – lovцем ljudi (Lk 5,11). Ova zgoda najavljuje izbor Dvanaestorice (6,12-16) kojima će Šimun biti na čelu. Ovo s čudesnim ulovom riba zgoda je o Šimunovu pozivu u Lukinu evanđelju.¹⁰ Riječ *zograō* složena je od pridjeva *zōos* – živ, i glagola *agrein* – loviti, ugrabiti ispred životne opasnosti. Luka je ovdje upotrijebio particip s perifrastričnom konstrukcijom (‘bit ćete oni koji će loviti ljude’), što naznačuje trajnost službe. U Petrovu priznanju „Idi od mene! Grešan sam čovjek, *Gospodine*“ (r. 8) vidi se Lukina aluzija na Isusov poslijeuskršni naslov.

⁸ J. A. FITZMYER, *The Acts*, 108.

⁹ Vidi poglavlja: „Peter in the Book of Acts“ i „Peter in the Gospel of Luke“, u knjizi: Raymond E. BROWN – Karl P. DONFRIED – John REUMANN (ur.), *Peter in the New Testament* (New York: Paulist, 1973.), 39-56; 109-128. To je ekumenska monografija, plod timskog istraživanja katoličkih i protestantskih bibličara u SAD, kojima su tu zadaću povjerali nadležni crkveni poglavari.

¹⁰ Vidi egzegetsko izlaganje zgode u: Joseph A. FITZMYER, *The Gospel of Luke I-IX*, (New York: Yale University Press, 1980.), 559-570. Heinz SCHÜMANN, *Das Lukasevangelium 1. Teil* (Freiburg: Herder, 1990.), 264-274. Leon MORRIS, *Evanđelje po Luki. Uvod i komentar* (Darugar: Logos, 1997.), 116-119.

„Ova zgoda nudi mnoštvo natuknica za dešifriranje Petrove uloge u izlaganju. Poput drugih sinoptika Luka donosi Isusovu najavu buduće Petrove uloge kao ‘umreživača ljudi’, ali tek će Lukino daljnje izlaganje u Djelima pokazati kako se Isusovo proročanstvo ispunjava (vidi osobito Petrov odgovor na pitanje mnoštva o Duhovima ‘Što nam je činiti?’ – ‘Spasite se od naraštaja ovog opakoga’ – Dj 2,40).“¹¹

Metafora o sabiranju uključuje da će ovi ribari umrežavati ljudska bića u kraljevstvo Božje, s čime je povezan ministerij samoga Isusa. U Lukinu izvještaju o posljednjoj večeri Isus najavljuje Petru da će ga zanijetati (23,31-34), ali ujedno Petru pokajniku povjerava zadaću učvršćivanja braće nakon što se „vrati“ (*pote epistrepas*). Zahvaljujući Isusovoj molitvi, Petar će imati zadaću podržavanja svoje braće i sestara u vjernosti raspetom i uskrsnom Isusu.

Švicarski protestantski bibličar François Bovon (1938.-2013.) vršio je službu profesora u SAD. U svojem komentaru Lukina evanđelja ovako prevodi Lk 22,32: „Ja sam molio da ne malakše tvoja vjera. A ti, nakon što se jednom *obratiš*, učvršćuj svoju braću.“ On pokazuje da glagol *sterizō* – učvršćivati obuhvaća crkvenu etiku jer je crkvenim čelnicima povjereno da tješe, ohrabruju i jačaju kršćansku braću i sestre. Dok Pavao ovaj glagol primjenjuje na osobnu disciplinu vjernika,

„Luka u Djelima donosi četiri puta složeni oblik *episterizō* (Dj 14,22, 15,32.41; 18,23), a uporaba toga glagola daje smisao koji je ovdje naveden. Kao što je nekoć kruh kao materijalna hrana jačao srce Izraelca i pripravlja ga za akciju (usp.: Suci 19,23), tako danas apostolska riječ (Lk 23,32) i dar Duha (Rim 1,11) podržavaju vjeru kršćana. Glagol *sterizō* te izraz *adelphoi*, kao i kontekst Lk 22,31-32 nagovještavaju poslijeuskrсну perspektivu. Luka dopušta Petrovo vodstvo, kao što ga dopušta glasovita Matejeva izreka *Tu es Petrus* (Mt 16,18).“¹²

Luka zaključuje zgodu o ukazanju u Emausu, koja postoji samo kod njega, povratkom dvojice učenika u Jeruzalem nakon što su prepoznali uskrslog Isusa u lomljenju kruha. Tek nakon što saslušaju svjedočanstvo Jedanaestorice „Doista je uskrsnuo Gospodin i ukazao se Šimun“ (Lk 24,34), dopušteno im je da javno ispriopovijedaju svoj doživljaj. Ovaj dio kerigme propovijedao je i Pavao prema 1 Kor 15,4 koji se poslužio istim glagolom *egeiromai* – ustati, biti dignut. Današnji egzegeti Pavlov oblik *egēgertai* razumiju kao perfekt pasivni – bio je uskrsnuo i trajno živi.

¹¹ Luke Timothy JOHNSON, *The Gospel of Luke* (Collegeville: Liturgical Press, 2004.), 90.

¹² François BOVON, *L'Évangile selon Saint Luc (19,28-24,53)* (Genève: Labor et Fides, 2009.), 151.

U Lk 24,34 oblik je u aoristu pasivnom ēgērthē koji Duda-Fučak prevode aktivno „uskrsnu“, ali neki drugi katolički prijevodi imaju i ovdje pasiv: bi uskrišen.¹³ Ukazanje samom Petru nije prikazano u trećem evanđelju.

„Luka ni Pavao u kerigmatskoj formuli ništa ne govore gdje se zbililo to ukazanje. Međutim Lukina tradicija kao da nagoviješta Jeruzalem kao mjesto ukazanja, što ne bi bilo isto kao u Iv 21,1-23. To ukazanje Šimunu Petru podloga je na temelju koje će utvrđivati svoju braću (vidi: Lk 22,32); to je milost koju daje uskrsli Krist onome koji će imati vodeću ulogu u kršćanskoj zajednici, kako je prikazuje Luka u svojem drugom svesku.“¹⁴

Američki bibličari koji su napisali monografiju o Petru u NZ ističu da je treći evanđelist u prikazu Petra uklonio grube prosudbe kakve donose Marko i Matej tako da se Petrovo ponašanje za vrijeme Isusova ministertva više uklapa u Petrovu ulogu u prvoj Crkvi kako je priznaju Djela:

„Luka se trudi da svoje čitatelje podsjeti kako su ta nijekanja oproštena jer se Šimunu ukazao uskrsli Gospodin. Vjerojatno nije slučajno da je među Dvanaesticom Petar spomenut posljednji u Djelima apostolskim. Ako su za Luku Dvanaestorica most između povijesnog Isusa i Crkve, Šimun ili Petar ima tu ulogu *par excellence*.“¹⁵

Kada promatramo Petrovu službu u prvoj kršćanskoj zajednici prema Djelima, opažamo kako je aktivno prisutan u poglavljima 1. do 15. kao inicijator propovijedanja obraćenim Židovima i poganima. Autor trećeg evanđelja i Djela slaže se s drugim spisima NZ u pripisivanju Šimunu Petru uloge *Gemeindeleiter* – vođe zajednice.¹⁶ Njemački katolički bibličar Gerhard Schneider podsjeća da se u građi vlastitoj Luki ovaj vođa pretežno naziva Šimun. U Djelima 1-15 „Petar“ je spomenut 56 puta. U ime apostola Petar je svjedok uskrslog Krista i prvi evangelizator Židova

¹³ Usp.: američki prijevod za uporabu u katoličkoj liturgiji, „The Lord has truly been raised and has appeared to Simon“, Donald SENIOR – John J. COLLINS (ur.), *The Catholic Study Bible, Second edition. The New American Bible* (New York: Oxford University Press, 2006.), 1401.

¹⁴ Joseph A. FITZMYER, *The Gospel of Luke (X-XXIV)*, (New York: Doubleday & Co., 1985.), 1569.

¹⁵ R. E. BROWN – K. P. DONFRIED – J. REUMANN (ur.), *Peter in the New Testament* (bilj. 8), 127-128.

¹⁶ Rudolf PESCH, *Petros, Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament III*, (Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk, 1983.), 193-201.

u Jeruzalemu (2,14-41, *Erst-Apostel, Erstverkünder*).¹⁷ Luka prikazuje da je Petrova misija u prvoj Crkvi jačanje njegove braće i sestara, ali tu misiju vrše također Pavao i Barnaba (Dj 14,21-22; 15,32.41; 16,5; 18,23). To znači da je u vrijeme Lukina pisanja u Crkvi postojala služba jačanja.¹⁸ Autori ekumenske monografije o Petru u NZ ističu kako Pavlove poslanice odražavaju uvjerenje da je Petar imao važnu vodeću ulogu u jeruzalemskoj zajednici te da je on kao vođa otvorio misijsko djelovanje među poganima. Nakon jeruzalemskog dogovora u Djelima 15 Jakov i starješine preuzimaju vodeće uloge, vjerojatno zato što je „Petar otišao u drugo mjesto“ (12,17 – Antiohiju, a kasnije u Rim?). Na jeruzalemskom dogovoru u Dj 15

„odlučna uloga dana je Jakovu koji priopćava svoju ‘prosudbu’ (15,19-20) da obraćene pogane ne treba uznemirivati obrezanjem, ali trebaju se držati četiriju propisa. Odlučna uloga dana je apostolima i starješinama koji su Jakovljevu prosudbu poslali u Antiohiju, Siriju i Ciliciju (15,23). Petar iznosi odlučno svjedočanstvo, Jakov donosi odlučnu prosudbu ili odluku, apostoli i starješine određuju presudu ili izvršnu snagu odluke.“¹⁹

Budući da su se apostoli sastali u Jeruzalemu na raspravu o obvezatnosti obrezanja za krštene pogane (15,2), a „Dekret“ govori samo o četiri odredbe u vezi s njihovim blagovanjem zajedno s krštenim Židovima (15,29), većina komentatora pretpostavlja da je Luka slijepio dva vijećanja apostola i starješina u Jeruzalemu u jedno: prvo je bilo oko god. 49. kada nije donesena nikakva pisana odluka, a drugo oko 25 godina kasnije s pisanim zaključkom o četiri odredbe. Iz činjenice da Petar iščezava nakon Dj 15, ovi znanstvenici pretpostavljaju da je „Lukin prvotni interes bio ne prikaz autoritativne strukture u prvoj Crkvi, nego utvrditi povijesnospasenjski uvjerenje koje će uspostaviti vezu između kršćanskih Crkava prvoga stoljeća (u kojima je Luka živio) i Isusa Palestine posredstvom apostola i misionara.“²⁰ Noviji proučavatelji Djela apostolskih inzistiraju na povijesnoj i socijalnoj situaciji Lukinih naslovnika.²¹

¹⁷ G. SCHNEIDER, „Exkurs 6: Petrus in der Apostlegeschichte“, u knjizi *Die Apostelgeschichte 1. Teil*, 279-283.

¹⁸ „Luka ipak zna da je u osobi Pavla i drugih navjestitelja bilo nastavljeno ono što je Petar u temelju započeo. Punomoć i nalog koje je Krist udijelio Petru žive u Crkvi dalje u poslijepetrovskom vremenu.“ G. SCHNEIDER, „Exkurs 6: Petrus in der Apostlegeschichte“, 283.

¹⁹ R. E. BROWN – K. P. DONFRIED – J. REUMANN (ur.), *Peter in the New Testament*, 50.

²⁰ R. E. BROWN – K. P. DONFRIED – J. REUMANN (ur.), *Peter in the New Testament*, 55.

²¹ Usp.: Todd PENNER, „Madness in the Method? The Acts of the Apostles in Current

Belgijski bibličar Jacques Dupont (1915.-1998.) u svojem članku o Petrovim govorima u Djelima skrenuo je pozornost na pouku uskrslog Krista u Lk 24,48-49 gdje je naložio apostolima da mu budu svjedoci pred Izraelom i poganima, a to je zadaća koju su činili Petar i Pavao u svojim misionarskim govorima.²² Dok je pri pisanju svojega evanđelja Luka znatno ovisio o postojećoj propovjedničkoj građi o Isusu, u Djelima „su mu misionarski govori posebno pružali priliku da svoje čitatelje stavi u dodir s apostolskom porukom i tako nastavlja svoju zadaću evanđelista“.²³ Pret-pavlovsku kerigmu u 1 Kor 15,3-5 naziva malim Simbolom vjerovanja te smatra da je sačinjavala srž misionarskih govora u Djelima koju je Luka razradio oslanjajući se na tradicijsku građu koja je odraz apostolskog propovijedanja u prvoj Crkvi. Petar je predstavljao apostole pri formuliranju njihovih govora, ali je nastupao zajedno s njima (usp.: Dj 2,14; 5,29; 4,13; 8,24; 10, 39).

„Jasno je da je prema Lukinu razmišljanju Petar neodvojiv od svojih drugova u apostolatu. Ova primjedba povlači važnu posljedicu za tumačenje govora. Suvremeni čitatelji bili bi skloni u njima tražiti znakove o Petrovu osobnom načinu propovijedanja, o teološkim idejama ili o izrazima koji su mu bili svojstveni: ukratko, o onome po čemu se razlikovao od ostalih apostola. Međutim, trebamo biti svjesni da to nije nikako odgovaralo Luki. Prikazujući čitateljima Petrove govore, on im želi obznaniti apostolsko propovijedanje kao takvo, ili ‘apostolski nauk’ (2,42). Ne smijemo se čuditi što nam tekstovi govore tako malo o osobi apostolskog prvaka jer to nije interes Luke koji svakako želi u Petru pokazati glasnogovornika apostolske grupe.“²⁴

Study“, *Currents in Biblical Research* 2.2 (2004.), 223-293. On ističe da je literarna analiza preuzela zadaću *Redaktionsgeschichte* i želio bi da suvremeni znanstvenici poklanjaju više pažnje titulu *Hristos* na području kulta. Donosi popis od 453 naslova članaka i knjiga koje je istražio.

²² Usp.: Jacques DUPONT, „Les discours du Pierre dans les Actes e le chapitre XXIV de l'évangile de Luc“, Frans NEIRYNCK (ur.), *L'Évangile de Luc. Problèmes littéraires et théologiques. Memorial Lucien Cerfaux* (Gembloux: Éditions J. Duculot, 1973.), 329-374.

²³ J. DUPONT, „Les discours du Pierre“ (bilj. 21), 355.

²⁴ J. DUPONT, „Les discours du Pierre“, 372-373.

2. Obraćanje Kornelija i njegovih ukućana u Cezareji²⁵ (Dj 10,1-44)

Petrovo opravdanje nastupa među poganima u Cezareji temelji se na njegovu osobnom doživljaju toga događaja koji su mogla potvrditi šestorica krštenih Židova iz Jope jer su mu se pridružila na pastoralnom pohodu Kornelijevo domu. Zato kratko egzegetski obrađujemo taj događaj prije nego pristupimo analizi Petrova obrambenog govora krštenim Židovima u Jeruzalemu. To je omiljela zgoda za proučavatelje Djela apostolskih unutar NZ.²⁶ Jacques Dupont u svojem članku god. 1960. o spase-nju pogana prema Djelima istaknuo je:

„Luka daje važnu ulogu toj zgodi u rasporedu ovoga svojega dje-la: ne samo time što mu daje gotovo nenormalnu važnost nego namjerno raspoređuje Kornelija kao prvog obraćenog poganina u kršćanskoj zajednici. Kao što Pavlov dolazak u Rim i njegovo propovijedanje poganima carskoga grada sačinjavaju dovršetak njegove apostolske karijere, možemo reći da u Lukinoj optici Kornelijevo obraćenje sačinjava završetak Petrove apostolske karijere, što je bila njegova odlučna intervencija nakon koje mu je samo preostalo da iščezne i prepusti pozornicu Pavlu.“²⁷

²⁵ Izraz preuzimam od J. A. Fitzmyera, koji cijeli odsjek Dj 10,1-11,18 naslovljuje „Conversion of Cornelius and his Household in Caesarea (10:1-11:18)“, J. A. FITZMAYER, *The Acts of the Apostles*, 446-473. Iako je svjestan da je moguća i drukčija podjela, zgodu o Korneliju on dijeli u pet manjih cjelina: a) Kornelijevo viđenje (10,1-8); b) Petrovo viđenje (10,9-16); c) dobrodošlica Kornelijevim glasnici (10,17-23a); d) Petrovo svjedočanstvo u Kornelijevoj kući (10,23b-48); e) Petrova obrana u Jeruzalemu (11,1-18).

²⁶ Uz komentare Djela od A. Schneidera (1980.-1982.), J. Zmijewskog (1994.), J. A. Fitzmyera (1998.), R. W. Walla (2002.) i D. L. Bocka (2007.), poslužio sam se disertacijom Czesława LUKACZA, *Evangelizzazione e conflitto. Indagine sulla coerenza letteraria e teologica della pericope di Cornelio (Atti 10,1-11,18)*, (Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 1993.). Također s dvanaestak članaka o zgodi s Kornelijem od kojih ću neke navesti kasnije.

²⁷ Jacques DUPONT, „Le salut des Gentiles et la signification du Livre des Actes“, *New Testament Studies* 6 (1959/60), 132-155, citat str. 146-147. J. Dupont bio je prevoditelj i autor kratkih bilježaka o Djelima u *La Bible de Jérusalem. La Sainte Bible traduite en français sous la direction de l'École biblique de Jérusalem. Nouvelle édition entièrement revue et augmentée* (Paris. Éd. du Cerf, 1978.). Komentar ovoga izdanja preveden je u *Jeruzalemska Biblija. Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz „La Bible de Jerusalem“* (Zagreb: KS, 1994.). Na str. 1561, bilj. g, ovako je preveden Dupontov uvod u zgodu o Korneliju: „Prema Lukinu shvaćanju obraćenje (Dj 3,19+) satnika Kornelija nije samo čisto osobni događaj. Njegovo sveopće značenje vidljivo je već iz samog izvještaja, gdje je stavljen naglasak na viđenja Petra i Kornelija, ali ponajviše iz povezanosti

Czeslaw Lukacz pristupa zgodi o Korneliju uvjeren da Luka prikazuje evangelizaciju prvih pogana kao Petrovo svjedočanstvo o univerzalnosti evanđelja i otklanja zapreke koje su priječile puno uključenje krštenih obraćenika iz poganstva u kršćansku zajednicu.²⁸ Evo kako on vidi literarnu i teološku povezanost zgone.

„Ono što snažnije povezuje 10,1-48 s 11,1-18 i sve dijelove zgone međusobno jest tema o poganima. U toku ovoga izlaganja vidjet ćemo da se u zgodi razlikuju dvije sastojnice: evangelizacija i pitanje socijalnih kontakata. Tematska osovina evangelizacije povezuje iznad svega dio 10,1-48, dok je povezanost svih dijelova zgone iznesena u tematskoj osovini socijalnih odnosa između Židova i pogana. U takvoj opciji odjel 1,1-18 nije opetovanje onoga što je rečeno u 10,1-48, nego služi za promicanje zajedništva kod stola kao daljnjeg produbljenja socijalnih odnosa.“²⁹

Zgoda počinje s dva paralelna viđenja. Rimski vojni zapovjednik Kornelije u Cezareji, koji je prihvatio vjeru u jednoga Boga židovske objave, vidio je Božjeg anđela koji mu je prenio Božju poruku da su mu molitve uslišane, ali Bog traži da u svoju kuću dovede iz Jope Šimuna kao vođu Isusova pokreta u židovskom narodu. Kornelije šalje u Jopu dvojicu slugu uz pratnju jednoga vojnika (10,1-8). Šimun Petar, na svojemu pastoralnom obilasku kršćanskih zajednica, boravio je neko vrijeme u Jopi, gradu na obali Sredozemnog mora oko 50 km južno od Cezareje. Dobio je smještaj u kući Šimuna kožara. Dok su se tri Kornelijeva delegata približavala Jopi, Petar je vidio otvoreno nebo i predmet sličan velikoj plati pun nečistih životinja čije meso Židovi nisu smjeli blagovati zbog svojih propisa o prehrani. Petar je tri puta čuo glas koji mu je naređivao da za obrok pripravi meso od tih životinja jer ih je Bog očistio (10,9-16).

Petar je to viđenje razumio kao Božji znak da dobrohotno primi Kornelijeve glasnike te pođe s njima u kuću ovoga poganina koji je imao dobru namjeru pri traženju pouke o Isusovu pokretu, a židovskom zemljom u to vrijeme vladali su Rimljani (namjera je mogla biti i istraga

koju autor ističe između tog događaja i odluka 'Jeruzalemskog' sabora (usp.: 15,7-11,14). Očite su dvije različite odrednice: 1. Bog je osobno pokazao da pogani moraju biti primljeni u Crkvu bez prisile na držanje propisa Zakona (usp.: 10,34-35.44-48a; 11,1.15-18; 15,7-11.14; Gal 2,1-10). 2. Sam je Bog pokazao Petru da mora prihvatiti gostoprimstvo jednog neobrezanika. Tu se osjeća problem odnosa između kršćana iz židovstva (judeokršćana) i onih iz poganstva (etnokršćana): usp.: 10,10-16.28-29; 11,2-14 i Gal 2,11-21.

²⁸ Usp.: Czeslaw LUKACZ, *Evangelizzazione e conflitto*, 27-28.

²⁹ Cz. LUKACZ, *Evangelizzazione e conflitto*, 48.

radi kažnjavanja kršćanskog propovjednika). Petar je za pratioce odabrao šestoricu obraćenih Židova iz Jope koji su mu trebali biti zaštitnici, a kasnije i svjedoci događaja pred krštenim Židovima Jeruzalema (10,17-23). Kornelije je u međuvremenu sazvao svoje rođake i bliske prijatelje da susretnu Petra prigodom njegova dolaska. Smatrajući ga posebnim Božjim poslanikom, Kornelije je pao Petru do nogu, ali je apostol otklonio takav znak izvanrednog poštovanja izjavljujući da je i on samo ljudsko biće. Petar je na početku podsjetio Kornelija i njegove ukućane da Židovima nije dopušteno redovno se družiti s poganima, ali je on dobio pouku od Boga da Kornelijev dom ne smatra nečistim. Na njegovo pitanje, zašto ga je Kornelije pozvao, satnik prikazuje svoje viđenje od prije četiri dana, zahvaljuje Petru što je došao te izjavljuje: „Evo nas dakle sviju pred Bogom da čujemo sve što ti je zapovjedio Gospodin“ (10,24-33). Luka je u uvodu u ovu zgodu prikazao Kornelija kao „pobožna i bogobojazna čovjeka sa svim njegovim domom koji je dijelio mnoge milostinje narodu i bez prestanka se molio Bogu“ (10,2). „Bogobojazan – *phoboumenos ton Theon*“ je Lukin naziv za pogane koji su prihvatili vjeru u jednoga Boga, počeli sudjelovati u bogoslužju sinagoge, ali zbog svojega kulturnog identiteta nisu mogli prihvatiti obrezanje i propise o prehrani (usp.: Dj 9,31; 10,1.22.35; 13,16.26). Drugi sličan izraz je „*sebomenoi ton Theon* – štovatelji Boga“ (usp.: 13,50; 16,14; 17,4.17; 18,7). Kornelije je dijelio znatnu milostinju pripadnicima židovske vjerske zajednice (*poiōn eleēmosynas pollas tō laō*), uz to redovno sudjelovao u subotnjem bogoslužju u sinagogi, ali nije postao *prozelit* ili judaizirani član zajednice. Zato je dobro znao propise da se Židovi ne smiju družiti s poganima niti jesti nečista jela.

Petrov govor u Kornelijevoj kući (10,34-43) je *misionarska propovijed* koja podsjeća na Isusov nastupni poziv na obraćenje i vjeru radi nastupa Božjega kraljevstva (Mk 1,14-15 = Mt 4,12-17). Ovaj poziv bio je povezan s njegovim liječenjem bolesnih i izgonom zlih duhova. Petrov govor u Kornelijevoj kući podsjeća i na Isusov nastup u nazaretskoj sinagogi kako ga je prikazao Luka (Lk 4,16-30). Također na Isusov odgovor Krstiteljevim učenicima o znakovima njegova mesijanskog djelovanja (Mt 11,4-6; Lk 7,22-23) i na Pavlovu kerigmu koje su se trebali držati svi propovjednici (1 Kor 15,1-11). U djelovanju Petra, Pavla i drugih priznatih evangelizatora u prvoj Crkvi nastavlja se Isusovo djelovanje.³⁰

³⁰ Usp.: Frans NEIRYNCK, „Luke 4:16-30 and the Unity of Luke-Acts“, Joseph VERHEYDEN (ur.), *The Unity of Luke-Acts* (Leuven: Leuven University Press, 1999.), 357-395. Florian WILK, „APG 10,1-11,18 im Licht der lukanischen Erzählung vom Wirken Jesu“, J. VERHEYDEN (ur.), *The Unity of Luke-Acts*, 605-617. Augustin DEL AGUA, „The Lucan Narrative of the ‚Evangelization of the Kingdom of God‘. A Contribution to the Unity of Luc-Acts“, J. VERHEYDEN (ur.), *The Unity of Luke-Acts*, 639-661.

Petar najprije ističe svoje novo iskustvo da Bog nije pristran, ne ravna se prema vanjskom izgledu ljudi (r. 34). U Septuaginti i nekim novoza-vjetnim spisima izrazi *prosopolēmpsēs*, *prosopon lambanein* (pristranost, iska-zivati pristranost) dolaze od hebrejske podloge *našah panim* (podići lice) i znače samilosni čin nekoga koji podiže nečije lice iskazujući mu naklonost. U ovom kontekstu to znači da Bog nije naklonjen samo Židovima. Božja nepristranost pribavlja eshatološko spasenje svim ljudima, što je središnje teološko načelo Novoga zavjeta (usp.: Rim 2,11; Kol 3,25; Ef 6,9; 1 Pt 1,17; Jak 2,1,9). U događaju Isusa Krista Bog je poslao mir svim ljudima te ga učinio Gospodinom svih po njegovu propovijedanju i liječenju, ali iznad svega po njegovoj nasilnoj smrti na križu; Bog ga je uskrisio i dao da se očituje (r. 36-40).

„Petar sada shvaća da je poruka ‘Bog posla Riječ sinovima Izrae-lovim navješćujući evanđelje: mir po Isusu Kristu’ već sadržavala uključenu poruku mira i pomirenja među narodima. Stoga, u na-čelu, proširenje misijskog djelovanja među pogane znači nastavak propovijedanja i djelovanja samoga Isusa.“³¹

Proslavljeni Krist ukazao se svojim povijesnim pratiocima i po-vjerio im da Židove i pogane spremne na kajanje pozivaju na obraćenje kako bi „po njegovu imenu dobivali oprostjenje grijeha“. Dok je Petar još govorio, Duh Sveti je sišao na Kornelija i njegove ukućane potvrđujući da pogani mogu biti duhovno preporođeni, i stoga trebaju bivati pripušteni krštenju, bez prethodnog podvrgavanja muškaraca obrezanju (r. 41-44). Osnove ovoga govora odgovaraju Petrovu govoru židovskim hodočasni-cima na Duhove u Jeruzalemu (Dj 2,14-36.38-40).

Hrvatski franjevac Mario Cifrak u svojoj disertaciji o kristologiji Petrovih govora u Djelima u zgodi o Korneliju ističe potrebu obraćenja u smislu prihvatanja Isusa kao Gospodina i sveopćeg Suca:

„Za vrijeme Isusova zemaljskog djelovanja mir je bio nazočan, na-kon uskrsnuća njegovo ime osigurava oprostjenje grijeha. Po nje-mu djeluje Bog, i zato je njegovo ime božansko. Da bi ljudi izbjegli osudu na Dan Gospodnji i bili spašeni, trebaju već sada zazivati Gospodina (usp.: Dj 2,21-22). Kornelije vjeruje u Gospodina Boga Izraelova, Suca. Sada zna da je Isus Gospodin i Sudac. Sada ga može zazivati da bi se spasio.“³²

³¹ Luke Timothy JOHNSON, *The Acts of the Apostles* (Collegeville: The Liturgical Press, 1992.), 195.

³² Mario CIFRAK, *Die Beziehung zwischen Jesus und Gott nach den Petrusreden der Apo-stelgeschichte. Ein exegetischer Beitrag zur Christologie der Apostelgeschichte* (Würzburg: Echter Verlag, 2003.), 264. „Slikom Petra kao misionara Židova Luka postiže da se

Iako je Kornelije već vjerovao u Boga židovske objave, trebao je promijeniti mentalitet i ponašanje pred događajem Isusa (*metanoein*). Petar i šestorica krštenih Židova koji su s njime došli u Cezareju „začudiše se što se i na pogane izlio dar Duha Svetoga“ (r. 45). To znači da su se i oni trebali obratiti pripuštajući pogane u kršćansku zajednicu bez obrezanja muškaraca. Petar, prosvijetljen od Duha Svetoga, razumije da treba Kornelija i njegove prijatelje prihvatiti u kršćansku zajednicu takve kakvi jesu ne podvrgavajući ih obvezi da se obrate na židovstvo. Kod Boga nema pristranosti, on ne pravi razliku između Židova i pogana; stoga daje Duha Svetoga jednima i drugima (4,31 i 10,44). Da bi netko bio Bogu mio, potrebno je i dostatno imati ispravno srce. Isus je prorekao da će se Petar obratiti te ‘utvrđivati’ svoju braću i sestre (Lk 22,31-32). „Kako Petar postupno upija istinu da je Krist uskrsnuo i živi u Crkvi sa svojim Svetim Duhom, postaje sposoban odbacivati starije navike razmišljanja i djelovanja – čak i one iza kojih stoje najviši autoriteti – te poticati druge da žive na nov način.“³³

3. Petrov obrambeni govor pred Židovima u Jeruzalemu (Dj 11,1-18)

Susretom Petra i Židova Jeruzalema koji su ga kritizirali Luka opravdava Petrovu akciju te uspostavlja vezu između Crkve u svetome gradu i ove prve misije među poganima. Kršteni jeruzalemski Židovi ukorili su Petra što se družio s poganima i s njima jeo (r. 3). Prema njihovoj etničkoj i religijskoj pozadini to bi uključivalo odricanje od njihova identiteta. Svrha uključivanja u saveznički Božji narod po obrezanju i držanju propisa o prehrani bila je čuvanje ritualne čistoće i odvojenosti toga naroda, što se temeljilo na Božjim zapovijedima. Takvo obredno odvajanje značilo je odbacivanje idolatrije koja je postojala u poganskoj religiji. „Stoga nije lagano pitanje, kako držati svetost blagovanja i blagovati s nečistima. Petrovi protivnici tvrde da je druženjem s poganima i spremnošću na blagovanje s njima napustio svoju baštinu kao Židov te također doveo u opasnost identitet mesijanske zajednice Božjega naroda.“³⁴ Budući da je

etnokršćani uvjere u pouzdanost evanđelja; slikom misionara pogana postiže pouzdanost evanđelja kod judeokršćana. Iz toga proizlazi miješana kršćanska zajednica kao naslovnik Petrovih govora.“ Mario CIFRAK (ur.), *I riječ je Božja rasla*, 28.

³³ Justin TAYLOR, „Acts of the Apostles“, William R. FARMER – Andre LaCOCQUE (ur.), *The International Bible Commentary. A Catholic and Ecumenical Commentary for the Twenty-First Century* (Collegeville: Liturgical Press, 1998.), 1524.

³⁴ L. T. JOHNSON, *The Acts of the Apostles*, 200. Obrezanje i propisi o prehrani važni su Židovima Lukina vremena i današnjim sljedbenicima židovstva. Vidi: Jonathan KLAWANS, „Concepts of Purity in the Bible“, Adele BERLIN – Marc Zvi BRETTLER

kanonski tekst važniji od tumačenja bibličara, pogledajmo najprije tekst u prijevodu B. Dude i J. Fućaka jer je to službeni hrvatski prijevod koji upotrebljavamo u liturgiji:

„¹Dočuli apostoli i braća po Judeji da i pogani primiše riječ Božju ²pa kad Petar uzide u Jeruzalem, uzeše mu obrezanici prigovarati: ³Ušao si, dobacioahu, k ljudima neobrezanima i jeo s njima!“ ⁴Onda započe Petar te im izloži sve po redu: ⁵„Molio sam se, reče, kadli u zanosu ugledam viđenje: posudu neku poput velika platna, uleknuta s četiri okrajka, gdje silazi s neba i dolazi do mene. ⁶Zagledah se, promotrih je i vidjeh četvero-nošce zemaljske, zvijeri i gmazove te ptice nebeske. ⁷Začuh i glas koji mi govoraše: ‘Ustaj, Petre! Kolji i jedi!’ ⁸Ja odgovorih: Nipošto, Gospodine! Ta nikad mi još ništa nečisto ili okaljano ne uđe u usta.’ ⁹A glas će s neba po drugi put: ‘Što Bog očisti, ti ne zovi nečistim.’ ¹⁰To se ponovi do tri put, a onda se sve opet povuče na nebo.

¹¹I odmah se, evo, pred kućom u kojoj bijasmo³⁵ pojavise tri čovjeka poslana iz Cezareje k meni. ¹²A Duh mi reče da pođem s njima ništa ne pre-mišljajući. Sa mnom pođoše i ova šestorica braće te udosmo u kuću toga čovjeka. ¹³On nam pripovjedi kako je u svojoj kući vidio anđela koji je stao preda nj i rekao: ‘Pošalji u Jopu i dozovi Šimuna nazvanog Petar; ¹⁴on će ti navijestiti riječi po kojima ćeš se spasiti ti i sav dom tvoj.

¹⁵I kad počeh govoriti, siđe na njih Duh Sveti kao ono na nas u početku.

¹⁶Sjetih se tada riječi Gospodnje: ‘Ivan je, govoraše on, krstio vodom, a vi ćete biti kršteni Duhom Svetim.’ ¹⁷Ako im je dakle Bog dao isti dar kao i nama koji povjerovasmo u Gospodina Isusa Krista, tko sam ja da bih se smio oprijeti Bogu?“

¹⁸Kad su to čuli, umiriše se te stadoše slaviti Boga govoreći. „Dakle i po-ganima Bog dade obraćenje na život!“

Benjamin R. Wilson ukazuje na geografske znakove u zgodi o Korneliju jer Cezareja, Jopa i Jeruzalem predstavljaju tri znakovito razli-

(ur.), *The Jewish Study Bible* (New York: Oxford University Press, 2004.), 2041-2047. David M. FREIDENREICH, „Food and Table Fellowship“, Amy-Jill LEVINE – Marc Zvi RETTLER (ur.), *The Jewish Annotated New Testament* (New York: Oxford University Press, 2011.), 521-524. On zaključuje: „Ipak Novi zavjet odražava stupanj do kojega su Isus i njegovi neposredni sljedbenici potvrđivali židovske postupke oko blagovanja. Što više, osvjetljuje napore poglavara novoga pokreta da u jednoj zajednici prihvaćaju židovske i poganske sljedbenike.“ Charlotte Elisheva FONROBERT, „Judaizers, Jewish Christians and Others“, Amy-Jill LEVINE – Marc Zvi BRETTLER (ur.), *The Jewish Annotated New Testament*, 554-557. Jordan R. ROSENBLUM, *The Jewish Dietary Laws in the Ancient World* (New York: Cambridge University Press, 2015.).

³⁵ Znanstveno izdanje NZ na grčkom iz god. 1994. ima ovdje glagol u množini ěmen, Duda-Fućak u izdanju iz god. 1992. usvojili su varijantu u jednini: „pred kućom u kojoj bijah“.

čita konteksta za odnose Židova i pogana u prvom stoljeću. Cezareja je bila sjedište rimskog upravitelja s većinskim poganskim stanovništvom, Jopa je bila židovska utvrda u vrijeme Makabejaca i grad ustanika, dok je Jeruzalem bio središte židovskog monoteizma sa sve većom napetošću prema predstavnicima rimske vlasti nakon nagle smrti Heroda Agripe I. god. 44. Petar obrazlaže da se njegov pohod u Kornelijevu kuću dogodio na Božju intervenciju, jeruzalemski kršćani postupno uviđaju univerzalnost kršćanskog poslanja i prihvaćaju Petrov doživljaj kao iskorak prema poganima koji je Bog zapovjedio: „Geografski pokreti nisu neobični za razvoj zgrade. Oni su zapravo sastavni dio onoga što ponašanje Kornelija i Petra čini značajnim, Božju intervenciju tako potrebnom i obraćenje Kornelija tako važnim za hod prve Crkve.“³⁶

U r. 1. „riječ Božja“ koju su pagani Cezareje prihvatili (*dehomai* – dobiti, primiti) Petrov je navještaj rassetog i uskrslog Krista kao Gospodina i Suca po kojemu svi ljudi mogu zadobiti oprostjenje svojih grijeha. Ovdje Luka kao da razlikuje stav „apostola“ od stava „braće“. „*Adelphoi* – braća“ je Lukin naziv za krštene članove kršćanske zajednice, bez obzira na njihovo socijalno porijeklo i položaj (Dj 1,16; 9,30; 10,23; 11,12.29; 12,17; 14,2; 15,3.22.32.33.40; 17,6.10.14; 18,18.27; 21,17.20; 22,5; 28,14.15). Na ovim mjestima „braća“ nisu krvni rođaci, nego vjernici koji doživljavaju bliskost po krsnoj vjeri u Krista. Budući da u Djelima 2,29; 3,17 Petar tako oslovljava Židove sabrane u Jeruzalemu te također Pavao u Antiohiji Pizidijskoj (Dj 13,26.38) i Rimu (Dj 28,17), očito je da su kršćani židovskog porijekla preuzeli taj naziv od židovske subraće, a oni su ga s ponosom upotrebljavali u oslovljavanju jedni drugih kao pripadnika savezničkog naroda Božjeg.³⁷

U r. 2. Židovi su nazvani „*hoi ek peritomēs* – oni iz obrezanja, obrezani vjernici“. Ovi pokršteni Židovi sablaznili su se kada su čuli za Petrovo ponašanje u Cezareji, i stoga su ga oštro ukorili: „Ušao si k ljudima neobrezanima i jeo s njima!“ (r. 3). Time su očitovali svoje uvjerenje da se muškarci kandidati za krštenje iz poganske sredine trebaju obrezati te preuzeti židovske propise o prehrani. Bili su zabrinuti za savezničku uključenost u Božji narod i židovsko obilježje Isusova pokreta. Opće uvjerenje Židova bilo je da su pagani trajno nečisti. Njihov prigovor bio je tvrdnja, a ne pitanje, i zato su uputili kritiku predvodniku kršćanske zajednice. U grčkom je ovdje upotrijebljen aorist glagola *diakrinomai* koji znači odlučiti, ustvrditi, osporavati. To znači, na ondašnjem stupnju vjer-

³⁶ Benjamin R. WILSON, „Jew-Gentile Relations and the Geographic Movement of Acts 10:1-11.18“, *The Catholic Biblical Quarterly* 80, (2018.), 81-96, citat str. 96.

³⁷ Usp.: J. FITZMYER, *The Acts of the Apostles*, 222.

ničke svijesti kod krštenih Židova ovo: ako pogani žele biti primljeni u vjerničku zajednicu krštenih, trebaju postati Židovi, a to uključuje obrezanje za muškarce i držanje propisa o čistoći hrane za sve.³⁸ Prema Lukinu evanđelju Isus je sjedao za stol s grešnicima u znak da ih Bog zove na obraćenje i nudi im oprostjenje grijeha. Zbog toga su ga napadali farizeji i pismoznanci. On je svoje postupke opravdavao time što se osjećao poslanim da grešnike zove na kajanje i obraćenje (*eis metanoian* – 5,32) te da se anđeli raduju nad grešnicima koji se kaju (*epi heni hamartolō metanounti* - 15,7.10). Prigovor krštenih Židova protiv Petrova blagovanja s poganima u Cezareji može biti njihovo dovođenje u pitanje jesu li neobrezani muškarci sposobni za obraćenje. Pitanje o *metanoji* ili obraćenju uz pokajanje nit je koja spaja optužbe (11,13), Petrov govor (11,4-17) i konačni odgovor (11,18).³⁹

U redcima 4-11 Petar obrazlaže „po redu“ (*kathexēs*- jedno po jedno, redosljedom) viđenje koje ga je potaknulo da se druži s Kornelijem te krsti njega i njegove ukućane. Prilog *kathexēs* dolazi u Lk 1,3; 8,1; Dj 3,24; 18,23. Može označavati kronološki vid, ali je istinski naglasak na cjelovitu prikazu građe, ustaljeni redosljed.⁴⁰ Zajedno s „*ektithēmi* – protumačiti, izložiti“ (što dolazi ponovno u Dj 18,28; 28,23) Luka ga razumijeva kao „izlaganje po redu“ koje ima posebnu uvjerljivost. U redcima 5-7 Petar iznosi temeljne dijelove svojega viđenja koji su već spomenuti u 10,11-13. U r. 6 postoji živahni dodatak: „Zagledah se (*atenisas* – particip aorista: kako sam se zagledao), promotrio sam pažljivo (*katēnōn* – imperfekt) i vidjeh (*eidon* – aorist)“. Ovdje je Luka pravi književnik koji Petrov izvještaj pretvara u istinski živahnu zgodu.⁴¹ Petar je tri puta imao viđenje za vrijeme kojega je pokušao odbiti blagovanje mesa nečistih životinja, ali mu je nadnaravni glas protumačio: „Što Bog očisti, ti ne zovi nečistim!“ (r. 8-9). Ovdje iznosi svoju osobnu potrebu za obraćenjem s obzirom na druženje Isusovih sljedbenika s poganima, a da se oni prije toga nisu dali obrezati niti prihvatili židovske odredbe o prehrani. Tumači prepoznaju u ovom glasu glas uskrslog i proslavljenog Krista: „Razlog slušanja Gospodinova glasa jest to što je Bog jela proglasio čistima. 'Nebeski Isus to zna. Petar smije jesti 'zagađeno' i 'nečisto'. Ako je to sada

³⁸ Usp.: Darell L. BOCK, *Acts* (Grand Rapids: Baker Academic, 2007.), 406-407. On ovdje donosi nadležni tekst iz *Knjige jubileja* 22,26: „Odvoji se od poganskih naroda i nemoj s njima blagovati; nemoj postupati prema njihovim djelima i ne druži se s njima jer su im djela nečista, a svi su njihovi putovi zagađenost, groza i nečistoća.“ *Knjiga jubileja* je židovski apokrif koji iznova pripovijeda zgodu iz Post 1 i Post 14. Nastala je na hebrejskom oko 100. godine prije Kr. Za više informacija usp.: Raymond E. BROWN i dr., *Znanstveni wood u Bibliju* (Sarajevo: Vrhbosanska katolička teologija, 2012.), 96-99.

³⁹ Usp.: Cz. LUKACZ, *Evangelizzazione e conflitto*, 183-186.

⁴⁰ Usp.: J. A. FITZMYER, *The Gospel According to Luke (I-IX)*, 298-299.

⁴¹ Usp.: L. T. JOHNSON, *The Acts of the Apostles*, 197.

čisto, onda su čisti i ljudi koji to jedu. Nadilaženje nečistoće otvara ljudima mogućnost da budu spašeni.“⁴²

Izrazom „pred kućom u kojoj bijasmo“ u r. 11. Petar skreće pozornost na svoje pratiocce Židove kojih je bilo šest i spremno su pošli s njim na nepoznat put iz Jope u Cezareju. U 10,23 nije im bio spomenut broj, a ovdje je Petru taj broj važan pa ga spominje. Morao im je kazati o svojem viđenju, a oni su ga smatrali istinskom porukom Božjom. Zato su mu se pridružili na putu i zajedno s njime ušli u Kornelijevu kuću. U 10,45 oni su spomenuti kao „*hoi ek peritomēs* – vjernici iz obrezanja“. Ovdje su oni kršteni Židovi koji podržavaju Petrov postupak i brane ga pred jeruzalemskom zajednicom. Petar ih je učinio sudionicima događaja u kojemu su neobrezani pogani primljeni u kršćansku zajednicu jer su prihvatili Petrovu propovijed o uskrsnom Kristu kao Gospodinu i sveopćem sucu. Ti svjedoci vidjeli su plod izlivanja Duha nad poganske obraćenike i nisu se suprotstavili da oni budu kršteni. Petar podsjeća jeruzalemske slušatelje da mu je Duh Sveti naložio neka počde s trojicom Kornelijevih izaslanika „*mēden diakrinonta* – ništa ne premissljajući, bez diskriminacije“ (r. 12). Ovaj izraz Luka je upotrijebio u 10,20 i on znači: ne treba ih odbacivati zato što su pogani, pripadnici nežidovskog naroda (Dj 10,34; 15,9). U prisutnosti ove šestorice krštenih Židova svjedoka Petar u nastavku govori kako se anđeo ukazao Korneliju i potaknuo ga da pozove Šimuna Petra koji će mu „navijestiti riječi po kojima će se spasiti on i sav njegov dom“ (r. 13-14). To je ponavljanje onoga što je rečeno u Dj 10,36-43, ali ovdje Petar ne spominje satnikovo ime niti pohvalu o njegovim molitvama Bogu Izraelovu i obilnoj milostinji koju je dijelio Židovima kao Božjem narodu (*tō laō* u 10,2). Govorom Korneliju, njegovim prijateljima, robovima i ukučanima u Dj 10,36-43 Petar je iznio sažetak Isusova iscjeliteljskog ministrija, naviještanja Božjega kraljevstva, njegove nasilne smrti i proslave po uskrsnuću. Pozvao je slušatelje na pokajanje i obraćenje (*metanoia*) te na pristanak da budu kršteni u ime Kristovo. U trećem evanđelju izraz *basileia Theou* (Božje kraljevstvo i vladavina) dolazi 38 puta, a u Djelima 8 puta. To je središnji pojam kod Luke prema kojemu kršćanski misionari nastavljaju Isusov propovjednički ministrija. Zato „propovijedati kraljevstvo Božje“, znači naučavati o Gospodinu Isusu (Lk 9,60; Dj 28,31). Božja vladavina je pojava spasenja u ministriju Gospodina Isusa koji naučava i ozdravlja.⁴³ Petrovim pohodom i govorom skupina pogana bila je izravno spašena, a pri tome je Bog djelovao.

⁴² M. CIFRAK, *Die Beziehung zwischen Jesus und Gott nach den Petrusreden der Apostelgeschichte*, 279.

⁴³ Usp.: Alfons WEISER, „Reich Gottes in der Apostelgeschichte“, Claus BUSSMANN – Walter RADL (ur.), *Der Treue Gottes trauen. Beiträge zum Werk des Lukas. Für Gerhard Schneider* (Freiburg: Herder, 1991.), 127-135.

Dok je Petar proglašavao spasenje Korneliju, Duh Sveti sišao je na cijelu skupinu „kao ono na nas u početku“ (r. 15). To je aluzija na događaj Duhova, a „mi“ su apostoli i drugi Galilejci koji su svjedočili o raspetom i uskrsnom Isusu, ali i drugi vjernici koji su kao hodočasnici bili došli u Jeruzalem toga blagdana. Budući da je Petru i jeruzalemskim slušateljima Duh bio znak eshatona koji je obećao Ivan Krstitelj u Lk 3,16 i Dj 1,5, Petar je razumio kako Bog hoće da on pripusti u kršćansku zajednicu pogane koji se kaju i počeli su vjerovati, a da pri tome ne treba od njihovih muškaraca tražiti obrezanje. Petrove riječi u 11,15-16 slične su onome što je rečeno 10,44 i 47. On je protumačio silazak Duha na Konrelijeve ukućane kao krštenje Duhom, kao što su jeruzalemski Židovi bili kršteni na prve kršćanske Duhove. Na taj način Gospodin je pokazao da su ti pogani sastavni dio plana o spasenju.

U r. 17. Petar pita Židove kršćansku subraću u Jeruzalemu: „Ako im je dakle Bog dao isti dar kao i nama koji povjerasmo (*hemin pisteusasin* – particip aorista od *pisteuō*- vjerovati, sa značenjem započinjanja⁴⁴) u Gospodina Isusa Krista, tko sam ja da bih se smio oprijeti Bogu?“ Time Petar opravdava svoje dopuštenje da budu kršteni vodom u znak potvrde njihove vjere i pripušteni u novu zajednicu onih koji prihvaćaju eshatološko spasenje dostupno u Kristu. Petar nije mogao spriječiti njihovo blagotvorno uključanje u Božji narod. Grčki izraz „*isēn dorean* – isti dar“ (r. 17) znači da su poganski kandidati za krštenje bili očišćeni i obuhvaćeni Božjom prisutnošću. Bog ih je učinio sposobnim i prikladnim, i nitko se ne smije suprotstavljati njihovom uključanju. Petrov postupak nije bio plod ljudskog procjenjivanja, nego izravna naredba Duha Svetoga:

„Petar je počeo razmišljati u kategorijama Božjeg dara spasenja. Budući da izlivanje Duha pokazuje kako je Bog dao 'istoga Duha' poganima kao i Židovima, Petar je poduzeo korak za njihovo krštenje. Taj dar u stvari dokazuje da 'Bog nije pristran' jer prihvaća pravednike iz svakoga naroda. Doživljaj Duha među poganima također produbljuje Petrovo razumijevanje Isusove riječi (11,16): nakon što čuje kako pogani govore nepoznatim jezicima i hvale Boga, 'sjeća se' riječi uskrslog Gospodina o krštenju Duhom (Dj 1,5). Najdivnije u tom prisjećanju je što je Isus to rekao malo skupini židovskih sljedbenika. Isusove riječi sada dobivaju novo razumijevanje zbog stalnog djelovanja Duha.“⁴⁵

⁴⁴ Usp.: Max ZERWICK – Mary GROSVENOR (ur.), *A Gramatical Analysis of the Greek New Testament*, Vol I, (Rome: Biblical Institute Press, 1974.), 387.

⁴⁵ L. T. JOHNSON, *The Acts of the Apostles*, 201.

Zgodu o Korneliju Luka zaključuje usklikom odobrenja od strane Petrovih jeruzalemskih slušatelja: „Dakle i poganima Bog daje obraćenje na život!“ (r. 18). Grčki izraz *metanoian eis zoēn* J. A. Fitzmyer preveo je „life-giving repentance – pokajanje koje daje život“. Kod Luke izrazi *metania*, *metanoein*, *epstrophē*, *epistrephein* imaju temelj u starozavjetnim hebrejskim izrazima šub (povratak, vratiti se) i *naham* (kajati se za nešto, predomisliti se) i znače promjenu misli i djelovanja, povratak k Bogu, pokajanje, obraćenje. U Dj 2,38 Petar zaključuje svoj govor židovskim hodočasnicima u Jeruzalemu: „Obratite se (*metanoēsate*) i svatko od vas neka se krsti u ime Isusa Krista da vam se oprostite grijesi!“ U SZ jedna od zadaća proroka sa zvanjem jest zvati na obraćenje pojedince i zajednicu koji su se odmetnuli od Boga saveznika. U Septuaginti je to redovno izraženo glagolom *epistrephō* (vratiti se).⁴⁶ Bibličari koji pišu engleski tvrde da se pojmovi obraćenja i kajanja mogu naizmjenično upotrebljavati.⁴⁷ Luki je drag glagol *metanoein* i upotrebljava ga 13 puta (Lk 10,13; 11,32; 13,5; 15,7,10; 16,30; 17,3,4; Dj 3,19; 8,22; 17,30; 26,20), dok odgovarajuća imenica *metanoia* dolazi 11 puta (Lk 3,3,8; 5,32; 15,7; 24,47; Dj 5,31; 11,18; 14,24; 19,4; 20,21; 26,20). U grčkoj filozofiji novozavjetnog vremena *metanoia* je značila promjenu mišljenja u smislu otkrića novih vrijednosti i usklađivanje moralnog ponašanja s time. Stoga su obraćenje i kajanje u srcu kršćanske vjere, promjena cijeloga bića u odnosu na Boga koja utječe na cjelovito ponašanje osobe. Prema Isusovoj nastupnoj propovijedi, kako ju je zabilježio drugi evanđelist (Mk 1,15), kajanje i vjera su dvije dimenzije istog odgovora:

⁴⁶ Usp.: pokorničko bogoslužje i spremnost na obraćenje u Jr 3,1-4,4. Hebrejski usklik *Šubu banim šobabbim* – Vratite se, sinovi odmetnici (3,14) Septuaginta je prevela: *Epistraphēte hyioi apestēkotes*, U Jr 31,18 hebrejski usklik *Hašibeni veašubah ki atah Adonai Elohai* (Obrati me da se obratim, jer ti si Gospodin Bog moj) Spetuaginta je prevela: *Epistrepson me, kai epistrepso, hoti sy Kyrios ho Theos mou* (LXX 38,18). Tobit zove sunarodnjake u dijaspori i domovini: „Obratite se k njemu (*ean epistrpsēte*) svim srcem svojim i svom dušom svojom da činite pred njim istinu i on će se okrenuti k vama (*kai epistrepsei pros hymas*)... Obratite se, grešnici, i činite pravdu pred njim“ (Tob 13,6,8). Korijen *naham* Septuaginta redovno prevodi s *metaneō*, ali je takva promjena stava svojstvo ne samo ljudi nego i Boga koji odustaje od kazne svojemu grešnom narodu. Usp.: Jr 4,28; 8,6; 18,10; 31,18-19 (LXX 38,18-19). U Iz 46,8 hebrejski glagol šub Septuagintin prevoditelj preveo je s dva grčka: *metaneō* i *apostrophō*. U Jon 3,9 stoje dva hebrejska glagola *šub* i *naham*. Septuagintin prevoditelj preveo je prvi s *metaneō*, a drugi s *apostrophō*.

⁴⁷ Usp.: Kathleen HUGHES, „Conversion“, Carroll STUHLMUELLER i dr. (ur.), *The Colledgeville Pastoral Dictionary of Biblical Theology* (Colledgeville: Liturgical Press, 1996.), 171-175. Irene NOWEL – Barbara E. BOWE – Gilbert OSTDIEK, „Repentance“, Carroll STUHLMUELLER i dr. (ur.), *The Colledgeville Pastoral Dictionary of Biblical Theology*, 830-835.

„Zajedno označuju cjelovit odgovor osobe Božjem pozivu koji se daje sada i zauvijek, i to pristajanje uz osobu i nauk Isusov. Sve odnose i prioritete treba presložiti u svjetlu poziva na kajanje (Lk 14,26-33). Pokajanje traži temeljnu promjenu srca i stava te nas poziva na ustrajno traženje kraljevstva Božjega.“⁴⁸

Lukina verzija Kristova uskrsnog mandata sastoji se od slanja učenika da u njegovo ime trajno propovijedaju „obraćenje (*metanoian*) i oprostjenje grijeha po svim narodima“ (*panta ta ethnē* - Lk 24,47). Luka je „sve poganske narode“ razumio i kao potrebu prilagodbe misionara i krštenih Židova krštenicima drukčije kulture.⁴⁹

Petar je u ime uskrslog Krista, za vrijeme svojega pastirskog pohoda „svetima“ (*hoi hagioi*) u Lidi, ozdravio uzetog Židova s grčkim imenom Eneja. Mnogi stanovnici toga grada i kraja počeli su vjerovati „i obratili se Gospodinu – *epstrepsan epi to Kyrion*“ (Dj 9,32-35). Jedinostveni Gospodin ovdje je uskrsli Krist u čije ime je bolesnik bio izliječen. Proces dolaženja k vjeri i obraćenja izražen je pozitivno, glagolom *epistrophō* – okrenuti se Gospodinu Isusu kojega je Petar propovijedao. Luka ističe kako su helenisti, koji su se morali povući iz Jeruzalema nakon Stjepanova mučeništva, stigli u Antiohiju Sirijsku i „propovijedali i Grcima navješćujući evanđelje: Gospodina Isusa Krista“ (*euangelizomenoi ton Kyrion Iēsoun*). Božja ruka bila je uz njih tako da je velik broj odraslih osoba „uzvjerovao i obratio se Gospodinu – *pisteusas epstrepsen epi ton Kyrion*“ (Dj 11,20-21). Srž njihova misionarskog djelovanja bilo je navještanje da je raspeti i uskrsli Krist *evanđelje* ili dobra vijest za Židove i pogane. U odgovoru obraćenika Luka poistovjećuje vjeru i pozitivni vid obraćenja kao pristanak uz Krista koji je Gospodin. Pri zaključku zgođe u Antiohiji Luka ističe da su Kristovi sljedbenici u Antiohiji prozvani *kršćanima-hristianoi* (Dj 11,26). Odrasli kandidati u Antiohiji, uz obraćenje Kristu kao svojem jedinstvenom Gospodinu, trebali su se obratiti i u Crkvu kao zajednicu Kristovih učenika. Obraćenje prema Djelima apostolskim je kristocentrično i eklezijalno.⁵⁰

⁴⁸ Barabara E. BOWE, „Repentance-New Testament“, (bilj. 46), 832. Vidi: Jacques DUPONT, „Repentir et conversion d’après les Actes des Apôtres“, u njegovoj knjizi: *Études sur les Actes des Apôtres* (Paris: Éd. du Cerf, 1967.), 421-457.

⁴⁹ Usp.: Mato ZOVKIĆ, „Kristov uskrsni nalog prema Luki“, Marko SEMREN (ur.), *Gospodin je moja snaga i moja pjesma. Zbornik radova u čast mons. dr. Franje Komarice povodom 25. obljetnice upravljanja Banjolučkom biskupijom (1989.-2014.)*, (Banja Luka: Banjalučka biskupija, 2014.), 185-206.

⁵⁰ Usp.: J. DUPONT, „La conversion dans les Actes des Apôtres“ (bilj. 47), 468-475. Mato ZOVKIĆ, „Kršćani kao obraćeni Gospodinu (Dj 9,32-35; 11,19-26)“, u knjizi: Mato ZOVKIĆ, *Isus u Evanđelju po Luki* (Sarajevo: Vrhbosanska katolička teologija, 2002.), 369-396.

Luka u Dj 10,45 ističe kako su šestorica krštenih Židova iz Jope, koji su s Petrom ušli u Kornelijevu kuću i posvjedočili silazak Duha Svetoga na pagane koji su počeli vjerovati i kajali se, „bili zadivljeni što se dar Duha izlio i na pagane“ (*kai epi ta ethnē*).

„Luka se unaprijed suprotstavlja budućem stavu *obrezanih* u Jeruzalemu stvarajući presedan i izazov. Protiv ovih ‘rođaka’ iz Jeruzalema *obrezani vjernici* iznijet će svjedočanstvo (11,12). Njihovo čuđenje da se Duh izlio *i na pagane* kao da unaprijed najavljuje hvaljenje Boga za dar metanoje *i poganima* (11,18). Pojava grupe na ovoj razini pripovijedanja pokazuje kako je Luka uvjetovan u ovom prikazu obraćenja konfliktom opisanim u 11,1-18.“⁵¹

Lukacz zaključuje da *metanoia* u Djelima ima uključno i isključno značenje pokajanja koje traži odustajanje od grijeha i prihvaćanje novog moralnog ponašanja. *Eis zōēn* – na život, znači vječni život jer je izraz „život“ u r. 18. paralelan s izrazom „spasenje“ u r. 14. Stoga je *metanoia* Kornelija i njegovih ukućana obuhvaćala: pokajanje za grijeha, osobnu vjeru u Krista kao Gospodina, oprostjenje grijeha, dar Duha, prihvaćanje u Crkvu po krštenju te priznanje obrezanih kršćana da obraćenje pogana vodi u spasenje i život vječni.⁵² U zgodi o Korneliju Luka podsjeća kršćansku braću i sestre židovskog porijekla da pagani ne žive u trajnoj moralnoj nečistoći koja bi ih priječila da se pridruže vjerničkoj zajednici Kristovih sljedbenika. Stoga vertikalnu jednakost kršćana poganskog i židovskog porijekla trebaju izražavati horizontalnom jednakošću po zajedničkom blagovanju.⁵³

Zaključak i molitva

Petrovo opravdanje druženja i sustolništva s obraćenim poganima na razini Lukinih povijesnih naslovnika bilo je poticaj kršćanima židovskog porijekla da budu otvoreni za obraćenike poganskog porijekla: „Pristup novom odnosu s Bogom koji se objavio u Isusu Kristu postaje jednak za sve ljude i treba biti dostupan u novom svojstvu međusobnih odnosa.“⁵⁴ Za novije bibličare zgoda o Korneliju Lukin je kreativni prilog misionarskom djelovanju prve Crkve među poganima:

⁵¹ Cz. LUKACZ, *Evangelizzazione e conflitto*, 158.

⁵² Usp.: Cz. LUKACZ, *Evangelizzazione e conflitto*, 212-213.

⁵³ Usp.: John H. ELLIOTT, „Household and Meals vs. Temple Purity: Replication Patterns in Luke-Acts“, *Biblical Theology Bulletin* 21 (1991.), 102-108. On tumači Dj 10,1-11,18 kao zgodu o važnosti inkluzivnosti, ne elitizma u Isusovu pokretu.

⁵⁴ Cz. LUKACZ, *Evangelizzazione e conflitto*, 235.

„U ovom pragmatičnom izvještaju u stvari se osjećaju teškoće koje su bile stvarne u povijesti prvotne Crkve; u njemu se opaža teološka refleksija koja uviđa da Božja inicijativa primjerno vodi povijest; uočava se pastoralna i misionarska briga koja želi pogodovati ulasku pogana i njihovoj potpunoj integraciji u crkvenu zajednicu. Na taj način zgoda o Korneliju očituje se kao bogata povijesnim spomenom, teološkim razmišljanjem i pastoralnom brigom, a sve je to povezano u nastojanju da se pogoduje mirnom i punom prihvaćanju stranaca – pogana u Crkvi.“⁵⁵

U ovoj zgodi moguće je danas čitati i novozavjetni poticaj na ekumensko zbližavanje razdvojenih kršćana koji uviđaju potrebu navjestiteljskog djelovanja u pluralnom svijetu, motivirani osobnim i zajedničkim pristajanjem uz Krista kao Gospodina i sveopćeg Spasitelja.⁵⁶ Ako ovaj Petrov govor čitamo u svjetlu današnje *missio ad gentes*, trebamo iz njega preuzimati impulse na misijsko djelovanje koje je bitno za učenike Kristove u našem vremenu i mjestu svjedočkog življenja. Takvo djelovanje čini Crkvu apostolskom zajednicom, sakramentom spasenja u Kristu sveopćem Spasitelju. Misije među narodima su trajna zadaća kršćanskih pastira te svih krštenih muškaraca i žena.

Nalazim da je vrlo nadahnjujuća zborna molitva Prigodne mise za evangelizaciju naroda, formular B, u Rimskom misalu. Ona spada među nove misne obrasce, nastale u duhu ekleziologije Drugog vatikanskog sabora:

Bože, ti hoćeš da Crkva bude
svim narodima sakrament spasenja
i nastavi Kristovo djelo do kraja vjekova.
Potakni srca svojih vjernika,
da osjete hitnost tvoga poziva,
založe se za spasenje ljudi
te iz svih naroda nastane jedna obitelj
i jedan tvoj narod.⁵⁷

Uz takav misni obrazac mogu se odabrati ponuđena čitanja u Misi za evangelizaciju naroda, *Red čitanja – Prigodna i zavjetna čitanja* (Zagreb: KS, 1973.), 49-64, gdje su predložene i tri zgode iz Djela apostolskih kao moguće prvo čitanje (Dj 1,3-8; 11,19-26; 13,46-49). Tako sebi posvješćujemo da Crkva jest i treba sve više postajati sveopći sakrament spasenja u Kristu.

⁵⁵ Augusto BARBI, „Cornelio (At 10,1-11,18): percorsi per una piena integrazione dei pagani nella chiesa“, *Ricerche Storico Bibliche*, 1-2 (1996.), 277-295 zaključak.

⁵⁶ Usp.: Thomas O' LOUGHIN, „Sharing Food and Breaking Boundaries: Reading of Acts 10,1-11,18 as a Key to Luke's Ecumenical Agenda in Acts“, *Transformation* 32, 1 (2015.), 27-37.

⁵⁷ *Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI. Treće hrvatsko izdanje* (Zagreb, KS: 2010.), 719.

PETER'S JUSTIFICATION OF HIS MISSION TO THE GENTILES IN ACTS 11: 1-18

Summary

*At the level of Luke's historical addressees, Peter's justification of his socializing and eating with converted Gentiles was an impetus to Jewish Christians to be open towards converts who were Gentile by origin. C. Lukasz in his dissertation on Acts 10,1-11,18 interprets the Cornelius event in Acts as Luke's invitation to new interpersonal relations in the community of baptized Jews and Gentiles due to God's salvific intervention revealed in Jesus Christ. Some exegetes see in this Cornelius episode an impulse towards ecumenical contacts and cooperation. Reading Peter's homily in Acts 1:11-18 in the light of contemporary *missio ad gentes*, we should look in it for the stimulation to missionary activity that is part of the role of testimony and that is essential in order to be a disciple of Christ in our time. This activity makes the Church an apostolic community and a sacrament of salvation in Christ the universal Savior. It is the permanent task of Christian pastors and all baptized men and women. The author concludes his reflections with the inspirational opening prayer of Holy Mass for the evangelization of peoples, form B.*

Keywords: *Luke's historical audience, socialization with converted Gentiles, *missio ad gentes*, circumcision, ritual purity, sacrament of salvation in Christ the universal Savior.*

Translation: Josip Knežević and Kevin Sullivan